

РЕЦЕНЗИЯ

На дисертационния труд за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ по научна област 3 Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика по докторантска програма „Икономика и управление (по отрасли)“

с автор Даниела Цветанова Димитрова – задочен докторант към Института по аграрна икономика – София

Тема „Конкурентноспособност на десертното лозарство в България“

Рецензент: проф.д.ик.н. Иван Стойков Кънчев – определен за член на научно жури със Заповед № -П4-08-87/27.03.2015 г. на Председателя на ССА

1. Представяне на автора на дисертационния труд.

Ас. Димитрова е завършила Стопанска академия „Д.А.Ценов“ гр.Свищов през 2001 г. – бакалавърска образователна степен и е придобила професионална квалификация „Икономист-счетоводител“. Магистър по Икономика – специализация „Счетоводен мениджмънт в търговско дружество“ е завършила в същата академия през 2002 г.

Общият трудов стаж на докторанта е 12 години, придобит последователно като научен сътрудник и асистент в Научноизследователския институт по лозарство и винарство гр.Плевен.

От кадровата справка на докторанта се вижда, че има допълнителни организационни и социални компетенции, получени по време на обучението ѝ по „Публично-частно партньорство“ – проект на Министерство на държавната администрация и административната реформа.

Даниела Димитрова е участвала в разработването и изпълнението на 12 броя научноизследователски проекти в периода 2004-2014 г., от които 11 броя от тематичната програма на ССА и един по програма „Млади учени“ към МОН.

Докторантът има самостоятелно участие в два броя колективни монографични труда, посветени на устойчивото земеделие и на лозаро-винарския сектор. Публикувала е 42 броя научни статии самостоятелно и в съавторство, от които 34 научни и 8 броя научно-популярни.

Изброените професионални квалификации, умения и участия в разработването и изпълнението на научни проекти и публикации представят Димитрова като опитен научен работник, притежаващ специализирани познания и компетенции, както и

възможности да ги прилага, като научен работник в областта на икономиката и управлението на аграрния сектор.

2.Актуалност на темата на дисертационния труд.

В уводната част на дисертационния труд, докторантът успешно защитава позициите си по отношение на актуалността и значимостта на темата. Фокусът е поставен върху възстановяването на устойчиви темпове на растеж на десертното гроздопроизводство и подобряване на неговата конкурентноспособност. Аргументите за това са наличието на подходящи почвено-климатични условия, високи научни постижения в областта на селекцията и технологиите и условия за свободна търговия, определени от членството ни в ЕС.

Практико-приложната значимост на тази проблематика докторантът с основание свързва с общото икономическо и технологично състояние, както и с конкурентноспособността на производството на десертно грозде у нас и с екологичните и социални ползи от неговото устойчиво развитие.

3.Цел, задачи и методи на изследване

Изследователската теза е добре формулирана. Тя съдържа твърдения и допускания, които се основават на съществуващия потенциал за развитие на конкурентноспособно производство на десертно грозде, което може да осигури стабилна и качествена продукция за задоволяване на потребителското търсене в страната и за износ.

Формулираните хипотези произтичат от основната теза и правилно са свързани с възможностите за реализиране на съществуващия потенциал за развитие чрез внедряване на инновации и увеличаване на финансовата подкрепа, както и с провеждане на целенасочена държавна политика за стабилизиране на производството.

Целта и задачите на дисертационния труд конкретизират изследователската теза. Добре е композирана структурата на изследването, както и съдържателната логика на отделните части на дисертацията. Това е позволило докторантът правилно да оцени благоприятните дадености и значимостта на десертното гроздопроизводство за икономиката на страната, както и възможностите и стратегическите направления за повишаване на конкурентноспособността на това производство.

В дисертационния труд е разработен логичен методологичен подход и методически инструментариум, които са приложими за изследване на конкурентоспособността на производството, износа и на сравнителните икономически предимства на лозарския сектор. В експерименталната част на изследването умело е

използван системния подход за анализ на факторите за развитие на десертното гроздопроизводство, както и комплекса от методи за икономическо изследване като : динамичните методи за оценка на ефективността на инвестиционните решения, SWOT анализ и анкетното проучване.

Обхватът на изследването включва развитието на производството на десертно грозде на национално и регионално равнище. То има добра емпирична информационна база, което е позволила да се оцени постигнатата конкурентоспособност на производството на десертно грозде и ресурсният потенциал за неговото развитие. Солучливо са формулирани ограниченията на изследването, които отчитат наличната статистическа информация и възможностите за използване на нормативни и експертни становища на специалистите.

4. Представяне на съдържанието на дисертационния труд

Съдържанието на дисертационния труд е добре структурирано и балансирано. То се състои от основен текст 234 печатни страници (увод, три глави, заключение), списък на използваната литература (13 страници) и приложения (24 страници). В основния текст са включени 57 таблици и 37 фигури. Списъкът на литературата обхваща 125 литературни източници на кирилица, 110 на латиница и 11 електронни адреса. С тази структура в дисертационния труд е достигнато необходимото съотношение между отделните части на изложението, като акцентът е поставен на съответствието между анализа и оценката на конкурентоспособността и стратегическите направления за нейното повишаване, в т.ч. и чрез прилагане в практиката на специализирани методически средства и модели за конкурентоспособни производствени структури и национална програма за насърчаване на десертното гроздопроизводство.

Първа глава на дисертационния труд е посветена на теоретичните и методичните основи на конкурентоспособността на десертното гроздопроизводство. Разгледана е същността на категорията „конкурентоспособност“ и основните ѝ характеристики през призмата на спецификата на земеделското производство, на тази основа е обоснован методологическият и методическият инструментариум на изследването.

На основата на теоретичните виждания и становища на авторите на маркетинговата теория, сполучливо са разгледани: различията между понятията „сравнително предимство“ и „конкурентно предимство“ касаещи предоставените ползи на потребителите и полезността на реализираните на пазара продукти. Въз основа на очертаните взаимовръзки между конкурентоспособност на стоките и

фирмите в качеството им на детерминанти на отраслевата конкурентноспособност, сполучливо е разкрита взаимообвързаността между равнищата на нейното проявление и индикаторите за оценката ѝ. Дисертантът правилно е характеризирал „конкурентната стока“, която най-пълно отговаря на изискванията на потребителите за качество, цена, срок на доставка и осигурява изгодна печалба за производителя. В този аспект конкурентноспособността на земеделското производство с основание гл. ас. Димитрова разглежда като функция на технологиченото равнище на сектора и организационната структура по веригата на доставките. Основните характеристики, от които произтича спецификата на конкурентноспособността в земеделието с основание се свързва с многофункционалния характер на отрасъла и с присъщите особености на производствения процес, касаещи многогодишния характер на лозовата култура, биологичените фази на развитие и необходимостта от сериозни инвестиции за развитие.

Специално внимание и положителна оценка в тази част на дисертационния труд заслужават и разгледаните особености на качествените параметри на десертното грозде и продуктовата конкурентноспособност, влияещи върху избора на инвестиционна стратегия, реализираща конкурентноспособното предимство на произвежданата продукция.

Положителна оценка заслужава и разработената от автора методическа рамка на изследването. Заложената в нея изследователска схема позволява да се направи комплексна оценка на конкурентноспособността на производството на десертно грозде на секторно равнище, като се оцени постигнатото равнище на конкурентноспособност и конкурентния потенциал на сектора.

Емпиричната информация за анализа е получена на основата на анкетното проучване, като силата на въздействие на изследваните факторни условия и ограничения са оценени по шест степенна оценъчна скала. Този методически подход правилно е използван от автора при обосновката на избора на производствена структура с висока степен на конкурентноспособност и на инвестиционните модели за развитие на сектора.

В аналитичната част на дисертацията е оценена конкурентноспособността на производството на десертно грозде в България. Очертано е състоянието на десертното гроздопроизводство в света и в ЕС-27, както и мястото му в земеделието на страната.

Направен е задълбочен анализ на динамиката на площта, средните добиви и производството на десертно грозде в България, както и съпоставка с тази на страните-

членки на ЕС. На основата на този анализ е разкрита необходимостта от ускоряване темповете на обновяване на производствения потенциал и модернизиране на производството. Посочени са възможностите за по-пълно оползотворяване на агроекологичния потенциал на страната.

В анализа специално място е отделено на доходността на производството на десертно грозде. Разкрито е равнището и структурата на инвестициите и експлоатационните разходи при традиционните за нашата страна технологии на отглеждане на десертно грозде. Формулирани са ценни за практиката изводи, свързани с удовлетворяване на предприемаческия интерес за висока доходност при посочените ценови условия и равнище на средни добиви на десертно грозде.

Интерес представлява анализа и съпоставката за анализирания период между равнището на търговските цени и цените на производител. Изводите от този анализ са доведени до оригинални предложения, свързани с установяването на пазарния натиск, чрез окрупняване на производството и скъсяване на връзката между производителя и крайния потребител. Тези констатации са и в основата на предложенията на докторанта, касаещи сдружаването на земеделските стопани в сектора и участието им във вертикалната интеграция в рамките на дистрибуционния канал.

Ценни изводи и предложения с подчертана практико-приложна стойност се съдържат и в анализа на постигнатата конкурентноспособност на производството на десертно грозде, както и при оценката на конкурентния потенциал на десертното гроздопроизводство. Те в обобщен вид касаят повишаване на социално-икономическото значение на сектора и възможностите на този вид производство за създаване на сезонна заетост в селските райони на страната, което допринася за ускорено решаване на демографските им проблеми.

Изводите от анализа на организационно-стопанска структура на сектора и на потенциала за развитието на стопанските единици, авторът с основание свързва с повишаване на конкурентноспособността на сектора. По този начин обосновава и необходимостта от приложение на политически мерки, стимулиращи процесите на окрупняване на лозовите масиви и подобряване на факторните условия (почвено-климатични, социално-икономически и биологични) за развитие на десертното гроздопроизводство.

В трета глава на дисертационния труд се прилагат оригинални предложения и решения за стабилизиране и осигуряване на устойчиви темпове на растеж на производството за задоволяване потребностите на вътрешния пазар и разширяване на

пазарния дял на страната в международната търговия с десертно грозде. Положителна оценка заслужава формулираната от автора стратегическа цел и насоки за развитие на десертното гроздопроизводство, касаещи стабилизиране и осигуряване на устойчиви темпове за растеж на производството и неговата конкурентноспособност.

С приносен характер в тази част на дисертацията са предложените модели за конкурентноспособна производствена структура, изградена на основата на комбиниране на избрани десертни сортове с най-широко разпространените в страната технологии за производство на десертно грозде. Отделните варианти на модели оказват пряко влияние върху равнището на стойността на показателите за доходност и ефективност на инвестиционните решения и на обобщаващия индикатор „индекс на конкурентноспособност на производствената структура“. Разработените от автора модели са с подчертана приложна стойност, тъй като се предлагат конкретни варианти на производствени системи със свои специфични параметри, отделно за условията на Северния и Южния лозарски райони с различна стойност на индекса на конкурентноспособност на производствени структури за различните технологични варианти. За всеки отделен вариант са формулирани изводи за неговата приложимост и иновативен потенциал за развитие на сектора. Накрая на трета глава Димитрова отстоява свое виддане за необходимостта от разработване на нова национална програма с ясна визия за развитието на сектора, цели и приоритети, с конкретни мерки и действия за тяхното прилагане, която заслужава подкрепа от държавните органи и съответно финансово обезпечение.

5.Приноси, съдържащи се в дисертационния труд.

Представената от докторанта справка за основните приноси в дисертационния труд е добре разработена. Разкритите в нея приносни моменти допълват и доизясняват основни теоретични понятия и методически решения на конкурентноспособността на производството и износа на десертно грозде. Направеното проучване на теоретико-методологичните основи на конкурентноспособността и на особеностите на производствения процес в десертното лозарство разширяват и допълват приложното поле на методическия подход за оценка конкурентността на производството.

Детайлният анализ на икономическото и технологичното състояние на десертното производство, разкритите проблеми, направените обобщения и изводи съдържат редица нови и потвърдителни факти и тенденции, които очертават:

- ✓ Стратегическите насоки и направления за повишаване на иновативния потенциал на десертното производство на грозде;

- ✓ Основните насоки за повишаване равнището на показателите за доходност и ефективност на инвестиционните решения в сектора;
- ✓ Направленията за промяна в политиката за развитие на сектора.

Разработените модели за конкурентна сортова структура имат определена практико-приложна стойност и с успех могат да се приложат в районите на Северна и Южна България. Те покриват в максимална степен критериите за висока доходност на производството на качествено десертно грозде.

Предложеният интеграционен показател за оценка на конкурентноспособността на разработените иновативни производствени структури е принос, който на практика разширява приложното поле на методическия подход за оценка на конкурентноспособността на производството на десертно грозде.

В дисертационния труд се съдържат и редица приложни решения, които могат да допринесат за подобряване на конкурентните позиции на сектора по отношение на:

- ✓ Увеличаване на износа на десертно грозде на европейски и международни пазари;
- ✓ Подобряване на инвестиционния процес при десертното производство на грозде, в т.ч. и чрез използване механизмите на Общата селскостопанска политика за периода 2014-2020 г.;

6.Бележки и препоръки.

Дисертационният труд не е лишен и от някои недостатъчно аргументирани предложения и насоки, свързани с внедряването и апробиране на моделите на конкурентна сортова структура; постигане и реализация на заложените в Националната програма за насърчаване на десертното производство на грозде, цели и мерки за развитие на сектора до 2020 г. на основата на конкретизиране на източниците на финансиране и по-точно съобразяване с промените на ОСП на ЕС; субсидиране на генофонда на десертното лозарство и прилагането на модела за защитено географско указание в десертното лозарство. По тези предложения по време на защитата докторантът може да изложи допълнителни аргументи и разяснения.

7.Публикации по дисертационния труд.

Г-жа Димитрова прилага 4 броя публикации, свързани с дисертационния труд (два броя колективни научни статии, публикувани в сп."Селскостопанска наука" и „Journal of mountain Agriculture on the Balkan“) е два броя научни доклади, публикувани в сборници от научни конференции (единият от тях е под печат и е на английски език, докладдан в гр.Скопие Република Македония). Тематиката на представените

публикации е посветена на актуални проблеми на десертното гроздопроизводство в България и пряко касае съдържанието на дисертационния труд.

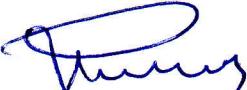
Представеният автореферат обективно отразява структурата и съдържанието на дисертационния труд.

Заключение.

Изложените в рецензията научни и научно-приложни резултати и основни приносни моменти, съдържащи се в дисертационния труд представят докторанта като утвърден опитен научен работник в областта на икономиката и управлението на десертното гроздопроизводство.

Изложеното дотук ми дава достатъчно основания да препоръчам на Научното жури да оцени високо дисертационния труд е да гласуваме положително за присъждане на Даниела Цветанова Димитрова образователната и научна степен „доктор” по докторантска програма „Икономика и управление (по отрасли) Професионално направление 3.8 „Икономика”.

21.04.2015 г.

Рецензент: 
(проф.д.ик.н.Иван Кънчев)